

Zakres rozszerzony - moduł 36

Prawa człowieka

Opracowanie:

Janusz Korzeniowski

nauczyciel konsultant ds. edukacji obywatelskiej
w Zachodniopomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli

Spis slajdów

- ***Idea praw człowieka: 3***
- ***Godność człowieka: 4 – 5***
- ***Prawa, wolności i obowiązki jednostki: 6***
- ***Prawa a wolności: 7***
- ***Cechy praw człowieka: 8 - 12***
- ***Ograniczenia praw i wolności w Konstytucji RP : 13 – 14***
- ***Generacje praw człowieka: 15 – 17***
- ***Funkcje praw człowieka: 18***

Bibliografia: 19

Idea praw człowieka

Prawa człowieka – podstawowe, powszechne i przyrodzone prawa przysługujące jednostce ludzkiej w jej relacji z władzą publiczną.

Uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków rodziny ludzkiej stanowi podstawę wartości, sprawiedliwości i pokoju na świecie.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

- ❖ Prawa człowieka są fundamentem wolnego społeczeństwa i demokratycznego państwa prawa.
- ❖ Każdy człowiek ma prawo do poznania swoich praw i korzystania z nich.
- ❖ Obowiązkiem państwa jest udostępnianie i rozpowszechnianie wiedzy o prawach człowieka, w różnorodnych formach edukacji obywatelskiej.

Godność człowieka

*[...] Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest **obowiązkiem** władz publicznych. [...]*

Konstytucja RP

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 2 kwietnia 1997 r.

prawom jednostki poświęca rozdział II;

Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela

Godność człowieka

Jestem człowiekiem, a więc mam określone prawa

Współczesna koncepcja praw człowieka za dobro najwyższe i wartość centralną, z której wywodzone są wszystkie prawa człowieka, przyjmuje godność osobową jednostki ludzkiej.

Godność osobowa jest tym, co stanowi prawdziwą istotę człowieczeństwa w każdym człowieku – coś, co pozwala odróżnić go od innych istot żywych: m.in. rozum, samoświadomość, zdolność do podejmowania wolnych decyzji i wolnego działania oraz odpowiedzialność za własne postępowanie.

Prawa, wolności i obowiązki jednostki

Jednostce (człowiekowi i obywatelowi) przysługują we współczesnym państwie określone **wolności** i **prawa**, a także nakładane są na nią konkretne **obowiązki**. Łącznie określają one status jednostki w tym państwie.

Wolności, prawa i obowiązki **człowieka** dotyczą na terytorium państwa każdej osoby ludzkiej, niezależnie od jakichkolwiek cech różnicujących oraz niezależnie od podporządkowania statusowi prawnemu określonego państwa.

Wolności, prawa i obowiązki **obywatela** dotyczą zaś tylko obywateli danego państwa, czyli osób posiadających określone formalnie obywatelstwo.

Prawa a wolności

Prawa (prawa pozytywne):

oznaczają **obowiązek podjęcia przez państwo działania** na rzecz jednostki (np. prawo do sprawiedliwego sądu – zobowiązuje państwo do tworzenia systemu sądów, kształcenia sędziów czy zapewnienia dostępu do sądu wszystkim osobom).

Jednostka ma prawo żądać przysługujących jej praw a państwo musi zagwarantować ich realizację.

Wolności (prawa negatywne):

oznaczają **obowiązek powstrzymania się władzy od działań** w określonych obszarach naszego życia (np. wolność od tortur – zakazuje władzy używania tortur wobec jednostki).

Cechy praw człowieka

- ❑ Prawa człowieka są **UNIWERSALNE**

Prawa człowieka **przynależą wszystkim ludziom na świecie**, bez względu na płeć, rasę, kolor skóry, język, religię, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.

Cechy praw człowieka

- ❑ Prawa człowieka są **PRZYRODZONE**

Prawa człowieka nabywa się z chwilą urodzenia i posiada je do śmierci.

Przyrodzony charakter podstawowych praw jednostki wyklucza ich tworzenie przez władzę.

Prawa te istnieją niezależnie od woli władzy i prawa państwowego. Prawo państwowe może co najwyżej potwierdzać czy uznawać ich istnienie, i zapewniać system ich ochrony.

Cechy praw człowieka

- ❑ Prawa człowieka są **NIENARUSZALNE**

Państwo, ani nikt inny, **nie może pozbawić człowieka jego praw.**

- ❑ Prawa człowieka są **INDYWIDUALNE**

Prawa człowieka są to prawa indywidualne,
a nie grupowe.

Prawa człowieka chronią jednostkę – przysługują poszczególnym ludziom, a nie narodom czy grupom społecznym.

Cechy praw człowieka

- ❑ Prawa człowieka są **WERTYKALNIE (PIONOWO) DZIAŁAJĄCE**

Prawa człowieka dotyczą tylko **relacji między jednostką a władzą publiczną** (państwową i samorządową), a nie pomiędzy poszczególnymi ludźmi.

Naruszyć prawa człowieka może zatem tylko władza.

- ❑ Prawa człowieka są **NIEZBYWALNE**

Człowiek nie może się swoich praw zrzec.

Cechy praw człowieka

❑ Prawa człowieka są **OGRANICZONE**

Prawa człowieka są lub mogą być ograniczone w sytuacji, **gdy inne ważniejsze dobro jest zagrożone.**

Takie przypadki muszą być jednak konkretnie przewidziane w ustawach.

Istnieją jednak **prawa absolutne**, których nie można ograniczyć w żadnym wypadku;

- wolność od zakazu tortur,
- wolność od zakazu niewolnictwa i poddaństwa,
- zakaz karania bez podstawy prawnej,
- zakaz ponownego sądenia czy karania za ten sam czyn.

Ograniczenia praw i wolności w Konstytucji RP

[...]

Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w **ustawie** i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego **bezpieczeństwa** lub **porządku publicznego**, bądź dla **ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej**, albo **wolności i praw** innych osób.

Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.
[...]

Konstytucja RP

Ograniczenia praw i wolności w Konstytucji RP

- ✓ Z powodu obywatelstwa – wszędzie tam, gdzie w *Konstytucji RP* użyto słowa obywatel, dane prawo tylko jemu przysługuje.
- ✓ Ograniczenia praw publicznych dotyczą też osób ubezwłasnowolnionych i osób pozbawionych praw publicznych albo wyborczych prawomocnym wyrokiem sądowym.
- ✓ Z powodu wieku – dotyczy to przede wszystkim biernego prawa wyborczego.
- ✓ Z powodu wprowadzenia stanu wojennego, wyjątkowego oraz w czasie klęski żywiołowej.

Generacje praw człowieka

I generacja: prawa osobiste i polityczne:

- prawo do życia,
- wolność osobista,
- wolność od niewoli i poddaństwa,
- wolność od tortur i innego niehumanitarnego albo poniżającego traktowania,
- wolność wypowiedzi,
- wolność sumienia i wyznania,
- prawo do poszanowania życia prywatnego,
- prawo do własności,
- prawo do obywatelstwa,
- prawo do sądu,
- prawo do wolnych wyborów,
- wolność zrzeszania się,
- prawo petycji do władz publicznych.

Generacje praw człowieka

II generacja: **prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne:**

- prawo do pracy,
- prawo do nauki,
- prawo do ochrony zdrowia,
- prawo do zabezpieczenia społecznego,
- prawo do urlopu i wypoczynku,
- prawo do korzystania z dóbr kultury.

Generacje praw człowieka

III generacja: prawa solidarnościowe:

- prawo do życia w pokoju,
- prawo do rozwoju,
- prawo do zdrowego środowiska naturalnego,
- prawo do korzystania ze źródeł światowego zasobu informacji,
- prawo do korzystania z osiągnięć współczesnej cywilizacji,
- prawo do pomocy humanitarnej.

Funkcje praw człowieka

Prawa człowieka:

- tworzą warunki dla rozwoju i samorealizacji każdej jednostki,
- chronią podstawowe interesy jednostki i uniemożliwiają ingerencje, które naruszyłyby dobra szczególnie dla niej cenne,
- poddają pod ochronę prawną określone wartości o największym znaczeniu dla jednostki i społeczeństwa,
- zapewniają integrację społeczeństwa wokół wartości dla niego najcenniejszych,
- zapewniają określony ład społeczny i kształtują życie społeczne,
- determinują mechanizmy sprawowania władzy w państwie.

Bibliografia

- *Prawa człowieka. Poradnik nauczyciela*, Koszewska K. (red.), Warszawa 2002.